Laudate dominũ de (Expo. Ps.CXLVIII. cęlis. Titulus. Alleluia aggei ⁊ zacharię. Aggęus ⁊ zacharias qui in babylonica captiuitate ꝓdixerunt liberationem terrenę hierusalē: multũ nos erigunt ad futuram liberationem siue libertatem quã sub illa actuali intellexerunt: et propterea dominũ laudauerunt: vt nos exemplo eorũ hac babylone cõtempta/hic laudẽ incipiamus quã in ęternũ solueuimus. Unde hic ꝓpheta per paucorum cõmemorationẽ vniuersam creaturã hortat laudare deũ. Omnia enim laudant deũ/vel in se/vel in alijs. Sunt enim quędã quę habẽt spiritũ laudãdi deũ: ⁊ laudãt in illo affectu quo eis placet deo. Quędã ꝯo nõ habẽt intellectũ: ſz qz ipsa bona sũt ĩ ordine suo ⁊ ad pulchritudinẽ vniuersitatis referũt: ꝑ se nõ laudãt/sed ab ipsis accipit laus dei: qz de illis nascit ĩ nob laus dei: ad quã ꝶ nos monet ꝓpheta: Titulꝰ igit cõtinet noia illorũ ꝓphetarũ. Et ē sensus tituli. Alleluia. i. laus dei: aggei ⁊ zacharię/ꝑ futura liberatiõe ꝑ qua ꝓdicti ꝓphetę laudauerũt. Intẽtio monet ad laudes. Modꝰ. Biptitꝰ est psalmꝰ. Primo cęlestia hortat ad laudes. Secũdo terrestria: ibi: Laudate dõm de terra. Et cõgrue ꝑimũ de cęlis laudat deꝰ/postea de terra. Sic ꝗ aliqbꝰ bona operãtibꝰ applaudẽtes dicimꝰ/agite: ita ꝓpheta angelis deũ laudãtibꝰ cõgratulãs/ait: O vos angeli qui estis de cęlis: a Laudate dominũ. Non ꝑcipit vel admonet angelos hoc facere: sed adiungit cõgratulationẽ suam eis hoc facientibus. Ibi enumerant illi quos decet laudare deum sub nomine cęlorum/angelorũ/virtutũ/solis ⁊ lunę/stellarũ et luminis. Primo em laudantes deum ordinate/sunt cęli conuersatione. Phil. iij. d. Conuersatio nostra in cęlis est. Item affectione. Col. iij. a. Quę sursum sũt sapite. Item charitatis amplitudine omnes amplectẽdo: sicut spęra superior continet inferiores quę mouentur motu contrario. Matth. v. g. Diligite inimicos vestros. Item maiora bona ⁊ meliora absconden/do sicut cęlum. Esaię. xxxij. a. Et erit quasi qui abscondit se a vento: ⁊ celat se a tempestate: id est a detractione. Item iussa domini nũciando. Iere. j. d. Quęcũq; mãdauero tibi loqueris ad eos. Item domino assistendo. Iere. xv. d. Coram facie mea stabis. Item debent esse angeli inferioribus ministrando: sicut christus qui venit ministrare ⁊ nõ ministrari: Joh. xij. d. Qui mihi ministrat me sequat. Item faciles ad bonũ: ⁊ difficiles ad malum: ĩmo impossibiles per gratiã cõfirmati. Item sollicite inferiores custodiendo. Ps. Angelis suis mandauit de te. Item dominũ ardenter diligendo. Ps. Qui facis angelos tuos flãmam ignis. Item laudãtes deum debent esse virtutes/pugnando pro eo. Job. xxv. a. Nunquid est numerus militũ eius? Item diaboli potentiam refrenando. Job. xl. d. Ligabis eum ancillis tuis. Item malos puniendo et bonos remunerando. Item mirabilia faciendo quę non sunt contra cursum naturę: sed contra consuetudinem. Item laudantes deũ debent esse sol charitatis ardore. Eccli. xliij. a. Custodiens fornacẽ in operibus ardoris. Sol eque calidus est sicut a principio. Item lumĩe doctrinę. Eccli. l. a. Quasi sol fulgẽs: sic ille refulgit in templo dei. Item alijs cooperando: sicut sol. Gal. vj. a. Alter alterius onera portate ꝛc. Item debent esse vt luna quę est fons humoris pietate. Iere. ix. a. Quis dabit capiti meo aquã. Item docilitate. Luna em recipit lumẽ a sole. Prouer. ix. b. Da sapiẽti occasionẽ ⁊ addet ei sapiẽtia. Item tractabilitate: quia luna modo est cornuta/modo plena. iij. Regl. vij. g. Salomon fudit vasa templi in terra argillosa: Et dõs formauit adam de limo terrę. Item debẽt esse stellę per constantiã. Eccĕs. x. a. Locũ tuum ne dimiseris. Item alijs exemplũ ꝑbendo: quia stellę illuminant noctẽ. Phil. ij. b. Inter quos lucetis tanq; luminaria in caliginoso loco. Item nominis inferiorũ non naturã habendo. Quędã enim stella vocat venus: quędam mars/⁊ hmõi: quorum tamẽ naturã non habent: ita nihil terrenum debent habere: sed totum spirituale. Item debent esse lumen/tenebras errorũ a se ⁊ ab alijs expellendo. Abacuk. iij. a. Ante faciẽ eiꝰ ibit mors. Per faciẽ intelligunt boni: ante quos debet fugere peccatũ. Item aures ad cantandum/inuitãdo ⁊ homines ad operandũ. Ps Exibit homo ad opus suũ. Item feras fugãdo. i. feroces. Ps. In cubilibꝰ suis collocabũt. Dicat ergo: a Laudate dõm: cęli/angeli/virtutes ꝛc. Angeli dicunt laudare deum/ b De cęlis: id est qui sunt in cęlis. c Laudate eum in excelsis. i. vos qui estis in cęlis/qui estis in excelsis ordinibus constituti/laudate dominũ. d Laudate eũ omnes angeli eius. Omnes angeli eius dicit: qui sunt in tribus hierarchijs ⁊ nouẽ ordinibus. e Laudate eũ omnes virtutes eius. Ad laudẽ dei inuitat specialiter ordo virtutũ: quia ꝑ angelos illi ordinis fiunt effectus mirabiles/in admirationẽ diuinę potestatis homines inducẽtes. f Laudate eũ sol ⁊ luna ꝛc. Horũ omniũ seruitiũ laus dei est. Grandẽ honorẽ habes anima hũana/sol ⁊ luna/stellę ⁊ cęli/pro te currũt/ꝑ te seruiũt. Hęc autẽ insensibilia quę hic numerant/laudare deũ dicunt: sicut dicit Hieronymus: quia a suo officio ⁊ seruitio non recedũt. g Laudate eũ cęli cęlorũ. Cęlũ empyreũ inuitat ad laudem: qd̃ in plurali ponit ꝓpter diuersas mãsiones electorũ. Joh. xiij. a. In domo patris mei mãsiões multę sunt. Est ꝗ sensus/q̃ cęlũ empyreũ dicit cęlũ cęlorũ ꝑ cõtinẽtiã: qz est sup alios cęlos. h Et aq̃ q̃ sup cęlos sunt. i. cęlũ crystallinũ dicit aqueũ ꝓpter diaphoneitatẽ et similitudinẽ aquę: sicut empyreũ dr̃ igneũ a claritate/laudãt deũ/sic/eo mõ q̃ dictũ ē. Et q̃si q̃s q̃rere: qd̃ eis ꝓtulit deꝰ vt laudẽt/sbdit: i Quia ipse dixit ⁊ facta sũt. i. ꝓduxit verbũ ꝑ qd̃ facta sũt omnia: qz verbũ ꝑ dicere ꝓducit a patre: et facta sũt/ꝯ eos q̃ dicunt mũdũ deo coęternũ. k Ipse mãdauit/ꝑbo suo/⁊ creata sunt. Prius dixit/facta/postea/creata. Facere enim nos possumꝰ: sed nõ creare: qz solus deꝰ creat. l Statuit. s. ꝓdicta cęlestia: m In ęternũ et ĩ sęculũ sęculi. i. semp duratura. Sed si aliqũ dicat scp̃tura: Erit cęlũ nouũ ⁊ tra noua: ꝶ erit a deo: q̃ idẽ cęlũ ⁊ eãdẽ terrã statuet in sęculũ sęculi. Sic erũt etiã homies in corpe renouati in ęternũ pmãsuri. n Prę/ęptũ posuit. i. legẽ ⁊ cõditionẽ vt laudẽt eũ oia in se vel in alijs. o Laudate dõm de terra ꝛc. Hęc ē secũda pars: in qua enumeratis cęlestibꝰ descẽdit ad terrestria. Conuersus ꝗ ad illa tãq; exhortãs nos vt eorũ cõsideratiõe laudemꝰ deũ/dicit: O vos qui estis de tra: Laudate dõm. Primo dracones: q̃ sunt aĩalia in spelũcis aquaticis ꝓpter eorũ igneã cõplexionẽ habitãtia: oĩm aĩantiũ terrestriũ maxia. Vñ Geñ. j. c. vbi habemꝰ: Produxit deꝰ cete grandia: in hebreo habet: dracones magnos. Horũ cibꝰ ē elephas dirupt. Est ꝗ sensꝰ/q̃ dracones laudãt deũ: qz ĩtellecta eorũ magnitudine: ⁊ quõ ĩ aera ꝑ pẽnas leuant/et q̃ naturali feruore succensi in remediũ tẽperamẽti sui aq̃sis spelũcis ĩhabitẽt/mirabilia dei cogscẽtes deũ laudamꝰ. p Et oẽs abyssi. Noie abyssi ꝓfunditates aq̃rũ/maria/aer nebulosꝰ/⁊ sicĩa ĩtelligũt: sic nubes/vẽti/tẽpestates/pluuię/coruscatiões/tonitrua/grãdo/nix: ⁊ generalit q̃cq̃d de hũido ⁊ caliginoso aere vult deꝰ fieri sup terrã: totũ tra noie appellauit. Et licz ꝶ oia turbata sint: habẽt tñ locũ ⁊ ordinẽ suũ: ⁊ ad decorẽ vniuersi ptinẽt: Et sic laudãt deũ: id est nos eorũ ꝓsideratiõe: q Ignis grãdo/sicut expositũ est. r Spũs/aũt/ꝑcellarũ/sũt venti faciẽtes ꝓcellas ĩ mari. s Quę faciũt verbũ eius. Hoc ideo dicit: quia aliqui dixerũt deum regere superioza tñ: inferioza ꝯo casibus duci: Ideo dicit q̃ faciunt verbũ eius: id est ei obediũt ad nutũ.

Alla aggei ⁊ zacharię. (CLXVIII.

a Laudate dõm de cęlis: laudate eũ in excelsis. b Laudate eũ omnes angeli eiꝰ: laudate eũ oẽs virtutes eiꝰ. c Laudate eũ sol ⁊ luna: laudate eũ oẽs stellę ⁊ lumẽ. d Laudate eũ cęli cęlorũ: ⁊ aquę quę sup cęlos sunt laudent nomẽ dñi. i Quia ipse dixit ⁊ facta sunt: k ipse mãdauit ⁊ creata sunt. l Statuit ea ĩ ęternũ ⁊ in sęculũ sęculi: m ꝓcęptũ posuit ⁊ nõ ꝓteribit. n Laudate dñm de tra: o dracones et omnes abyssi. p Ignis grãdo nix glacies spiritꝰ ꝓcellarũ: q faciũt verbũ eiꝰ.

Alt. †omnes

Alt. †tẽpestatis

Partitio psalmi

Ps. 90.

Ps. 103.

Esa. 65. c. 1. Pet. 3. c. Apoc. 21. a.

35. q. 10. c. 1. De cõsc. dist. 2. c. reuera

Alt. †seculũ

†Ps. 103.

†Ps. 103.

Geñ. 2. b.

Montes ⁊ oẽs colles

a Montes & omes colles: lignum fructiferum & omes cedri. Hoc clarum est ad litteram. b Bestie / maiores: c Et vniuersa pecora / minores: d Serpentes & volucres pennate: patet. e Reges terre / tanquam maiores: f Et omnes populi / regibus subiecti. g Principes / quia dominant sub regibus.

h Et omes iudices / a regibus & principibus instituti ad causas determinandas. i Iuuenes & virgines &c. i. omes etas & sex: k Quia exaltatum est nomen eius solus: quia illi omne genu flectitur: celestium terrestrium / & infernorum. Oia illum profitenti: oim pulchritudo vox eorum est. Ideo dicit Aug. Attende celum / pulchrum est: attende terram / pulchra est. Que fecit ipse regit / ipsius nutu gubernat.

Al. †oia
Al. †reptilia et volatilia pennata
Al. †seniores
Al. †in celo et in terra
Al. †exaltabit
Al. †filij

a Montes & omnes colles: ligna b fructifera & omnis cedri. Bestie & vniuersa pecora: †serpentes & volucres pennatę. Reges terre et omnes populi: principes & omnes iudices terre. Iuuenes et virgines †senes cum iuniorib⁹ laudent nomen domini: quia exaltatum est nomen eius solus. Confessio eius †super celum et terram: & exaltauit cornu populi sui. Hymnus omnib⁹ sanctis eius: †filijs israel

r †populo appropinquanti sibi.

Alleluia. (CXLIX.

s Cantate domino canticum t nouum: †laus eius in ec v clesia sanctorum. Letetur x israel in eo qui fecit eum: et †filij sion y exultent †in rege suo. z Laudent nomen eius in choro: in tym a pano & psallant ei. b †Quia beneplacitum est do c mino in populo suo: et †exaltabit mansuetos in salutem.

Al. †populi appropinquantes
Al. †laudatio
Al. †filij
Al. †sup regem suum
Al. †Quia bene facit dominus.
Al. †exaltauit

Cum vides h et gaudes / attolleris in artifice: & inuisibilia eius per ea quę facta sunt intellecta conspicueris. l Confessio eius super celum & terram: ac si dicat / laus ei fiat ab hitantib⁹ in celo & in terra: quia per ipsum facta sunt oia. m Et exaltauit. i. exaltabit / n Cornu. i. dignitate videlicet / fortitudine / & potentie: o Populi sui. s. fidelis: qui h humiliat & affligit & persecutiones patit. Humoi enim populi exaltabit virtus & potentias in die iudicij: vbi omis gloria eius manifestabit. Dico / exaltabit cornu populi sui: vim mouet / p Hymnus omnib⁹ sanctis eius. i. sancti eius laudent deum per omnib⁹ beneficijs suis. Adiecit / q Filijs israel: vt omnes quib⁹ sanctis hymnus ille pertinet. s. filijs israel: qui per fidem videt deum: & mandatorum obedientia sibi appropinquat: Vnde subdit: r Populo appropinquanti sibi. Longe enim a deo sunt qui iussa eius non implent. s. Longe a peccatorib⁹ salus. Est autem hymnus laus dei cum cantico. Nunc ergo mo dicant sancti: postea eternum hymnum cum domino accepturi qui tam miranda creauit.

Ps. 118.

c Cantate domino canticum. (Expo. Ps. CXLIX. nouum. Titulus. Alleluia. vt. s. In precedenti psalmo propheta monuit omes creaturas ad laudandum deum / eo quod ab ipso create sunt: hic propheta et specialibus inuitat populum israel ad nouum canticum pro nouitate sibi facta: quę est mirabilior operatio dei. s. sanctificatio israel: quam de veteri facta est noua. Intentio monet ad laudem. Modus. Bipertitus est psalmus. Primo monet laudare regem / multis modis: quia eis beneficiosus & beneficus est. Secundo agit de gaudijs et potestate sanctorum: ibi: Exultabunt. Dicit ergo: s Cantate domino canticum nouum: de mysterio redemptionis: de promissione hereditatis. Qui vult h nouum canticum cantare diligat eterna: & fiat nouus spiritu mentis suę. Hoc enim canticum est de eternis. Ma vetus homo canticum veteris cantat de terrenis: Nouum canticum est pacis & charitatis et diuinę laudis: quod cantat nouus homo de spiritualibus. Quisque enim sequit veterem animositatem / non nouam charitatem: nouum canticum non cantat. Deinde determinat vbi & a quibus debeat cantari / dicens: t Laus eius in ecclesia sanctorum. Hec enim laus non vbique vel a quibuscumque cantanda est: sed in ecclesia catholica & a sanctis qui sunt israel / videntes deum per fidem veram cognitionem. Ubi notandum quod circa laudem diuinam aliqui cantant canticum vetus / & aliqui nouum: aliqui silent / alij blasphemant / alij insaniunt / alij flent: soli filij israel cantant. Aliqui igit silent a laude dei / vt infideles: de quibus Ps. Os habent & non loquent. Et hoc est propter ignorantiam: de qua sequit: Oculos habent & non videbunt. Amos. vj. c. Tace & non recordaris nominis domini. Alique blasphemant dominum: vt heretici prauia docendo & predicando: et mali christiani ignominiosa de deo dicendo: qui acerrime puniendi sunt. Unde dicit Leuitic. xxiij. c. Educ blasphemum extra castra. s. ecclesię: & lapidet eum vniuersus populus: siue christianus malus sit / siue heretic⁹. Alique insaniunt et viulant: vt clerici ad gloriam cantantes. Ps. Non respexit ad vanitates & insanias falsas. Amos. v. f. Aufer a me tumultum carminum tuorum: & cantica lyrę tuę non exaudiam. Flent aliqui: quia non possunt complere voluntatem suam malam. Eccli. viij. f. Ecce mulieres plangentes adonidem. s. amatorem veneris. Alij flent ex desperatione: vt esau qui non inuenit locum penitentię / cuius cum lachrymis quesisset eam: Ad heb. xij. d. Alij flent propter peccata sua et desiderium patrię. Ps. Super flumina babylonis illic sedimus et fleuimus. Cantant aliqui propter conscientiam. Esa. xxiij. d. Erit tyro quasi canticum meretricis: Quę multum gaudet / reuersa ad virum suum: sic anima conuersa ad dominum / quam fuit in peccato. Filij aut israel cantare debent in domino. Ps. Exultate iusti in domino. Item de domino. Ps. In te: id est de te / cantatio mea semper. Item propter domino: non propter lucro temporali: vt clerici / similes histrionib⁹: qui cantant propter precio. Malach. j. c. Quis est in vobis qui claudat ostia mea & altaria mea incendat gratuito? Item deo: id est ad honorem domini: querendo quę sunt eius. Phil. ij. c. Omnes quę sua sunt querunt. Tales inuitat propheta: qui. s. sunt israel. Unde sequit: v Letetur israel in eo qui fecit eum &c. Idem sunt israel & filię sion: ac si dicat: omnis populus christianus vtriusque sexus vel omnes animę fideles: isti / y Exultent in rege suo. i. in christo: qui vt rex pugnauit pro nobis / de cruce diabolum vincens: & vt sacerdos se pro nobis obtulit / nihil in hoib⁹ inuenientes quod pro eis offerat. x Filię / ergo / sion. i. aię fideles / exultent. Dicunt enim aię filię sion: quia concipiunt in cathecumino. Genesis. xxv. c. Dedit dominus conceptum rebecę. Item viuunt in baptismo. Eccli. xlvij. b. Omnia ad quę venerit torrens / baptismi. s. viuent. Item nutriunt sacramento. Ps. Panem angelorum manducauit homo. Item erudiunt predicatione. Eccli. vij. c. Filij tibi sunt / erudi illos. Item roborant exercitatione bonorum. Eccli. xxx. b. Tunde latera eius. Item sunt timidę. Eccli. xxvij. a. Si non in timore domini tenueris te instanter: cito subuertet domus tua. Item reputare debent se fragiles & infirmę ad malum. ij. Corinth. xij. c. Cum infirmor tunc fortior sum. Item sunt officiosę. Ps. Seruite domino &c. Item sunt verecundę. Contra quod dicit / Iere. iij. b. Frons mulieris meretricis &c. Sequit: z Laudent nomen eius in choro. i. in concordia morum: vel in societate fidelium charitate concordi. a In tympano. i. carnis mortificatione. Pelles enim antecedentes tympanis aptent / mortificant & extendunt: et sic faciendum est de corpe nostro: vt accepta laudem reddat deo: alit reprobat. Unde Paul⁹ vt bene laudaret deum in tympano / de seipso ait: Castigo corpus meum &c. b In psalterio / quod manib⁹ pulsat. i. in bona operatione. Augustin⁹. In tympano corium extendit: in psalterio chordę extendunt: in vtroque organo caro crucifigit. In tympano ergo & psalterio. i. in spiritali operatione / psallant ei. Et rationem subdit: c Quia beneplacitum est domino. In prima rerum conditione dicit quod oia placuerunt deo: qui tunc penituisse postea dicit: et homie penitentiam agente nunc dicit / quod beneplacitum est domino in populo suo: qui. s. penitentiam egit. Uel potest intelligi / t Laus in ecclesia sanctorum. i. in supna hierlim: vbi exultabunt / x Filię sion in rege suo / christo / facie ad faciem viso. Et laudabunt / z Nomen eius in choro / perfecte charitatis. a In tympano & psalterio / in presenti vita pulsato. Et tunc / c Beneplacitum / erit / domino / in eis: quia erunt equales angelis. Ideo sequit: d Et exaltabit mansuetos in salutem / vitę eternę: quę nunquam deficiet. Dicunt aut hic mansueti potissime illi qui dulciter sustinent oppressiones malorum: qui in iudicio futuro & in illa eterna patria erunt exaltati. Unde subdit:

Partitio psalmi
Multi diuersimode se habent circa laudem dei
Ps. 113.
Ps. 39.
Ps. 136.
Ps. 52.
Ps. 70.
Alie fideles vocant filie sion propter multa
Ps. 77.
Ps. 2.
1. Cor. 9. d.

Exultabunt sancti